

**Vilnius
universitetas**

Visuomeninis ugdymas: kokie sunkumai kyla mokantis apie valstybės ir visuomenės raidą pradinėse klasėse

Aušra Žemgulienė, Prienai, 2026

Apie ką kalbėsime

1. Negatyvas dėl ugdymo turinio
2. Mokslo požiūris į istorijos mokymą/si
3. Apibendrinimas ir klausimai

Nepasitenkinimas visuomeninio ugdymo srities turiniu

DELFI komentatoriai:

- *Kam trečiokui kalbėti apie demokratiją, gali jis apie ją 7 klasėje išmokti...*
- *Pagal atsilupusią autorę turbūt ir Graikijoje nebuvo demokratijos...*
- *Bepročiai alia mokslininkai nuprotėję – trečiokui negali rūpėti tokie dalykai...*
- *Deja vadovėlius kuria nuo proto nulipę, gyvenimo traumuoti idiotai...*
- *Tokios kaip Žemgulienė ir kelios panašios žaloja mūsų vaikų psichiką taikydamos klaidingus savo įsitikinimus. Kas jas sustabdys ir proto įkrės?*

Ar vaikai pasikeitė per 100 metų?

Vilniaus
universitetas

Fiziologija – lyg ir nekinta, nors fizinė akceleracija irgi pastebima.

Neuro-mokslai – 4-8 metų laikotarpyje veikiant aplinkai aktyviai vystosi vaiko smegenys, ypač kartojant tam tikrus veiksmus. Mokymasis tampa kaip smegenų architektūra: kuo turtingesnė ta patirtis, tuo sumanesnės smegenys.

Kultūriškai – gyvenimas kinta labai sparčiai: mokslo ir technologijų faktoriai; materialinių gyvenimo sąlygų faktoriai; sociokultūriniai šeimos ir visuomenės pokyčiai (elgesio normos, sąveikos tradicijos, mokymosi galimybės...).

Socialinis konstruktyvizmas ugdyme:

Vilniaus
universitetas

Socialinio konstruktyvizmo teigimu, žinios ir supratimas apie pasaulį kuriamas žmonių tarpusavio sąveikoje, kultūriniam kontekste.

Konstruktyvaus mokymosi principai teigia, kad mokymasis remiasi:

- asmens **turima patirtimi**, kai naujos žinios jungiamos su jau turimomis;
- asmens **mokymosi motyvacija**, kai žinios mokiniui pateikiamos kaip įdomios;
- asmens pasiektu **suvokimo lygiu**, kai kiekvieno suvokimo lygis individualus;
- asmens poreikiu **aktyviai veikti**, kai žinios yra įsisavinamos aktyviai, jos suprastos, o ne primestos.

Tai kreipia mokymąsi **nuo žinių įsiminimo link žinių tyrimo ir kūrimo.**

Mokymosi mokytis (MM) gebėjimų ugdymas:

Vilniaus
universitetas

Nusiteikimas, įsitraukimas:

!!! Geros emocijos skatina, blogos – slopina gebėjimą mokytis;

MM - Pažinimo kompetencijos dalis
Kiekviena mokslo sritis turi savitus
pažinimo principus ir strategijas!

- **Dalyvavimas kryptingoje veikloje:**
  - *Susidomi, nori veikti, įsitraukia ➔ Įvykdo instrukciją, užduotį, pats sugalvoja kaip padarys;*
- **Veiksmingų sistemų naudojimas informacijai rasti, išsaugoti, atkurti:**
  - *Stebi, klausosi ➔ Laikosi taisyklių, nustatytos tvarkos (išlaukti, pakelti ranką...);*
- **Veiksmingų strategijų naudojimas informacijai mokytis ir išsaugoti;**
  - *Užduoda klausimus (kas tai? Kur tai?) ➔ Ieško informacijos ta tema, dalijasi, pristato visiems;*
- **Veiksmingų strategijų naudojimas užduočių supratimui, pateikimui;**
  - *Įsimena kaip atlikti, pakartoja ➔ Remiasi paveikslėliais, tekstu, taiko simbolius, schemas, sekas;*

Savo mokymosi kontrolė:

Nuo instrukcijos
link savarankiškumo!

- **Tikslų nustatymas ir mokymosi planavimas:**
Pasirenka veiklą, priemones ➡ Supranta mokymosi, užduoties atlikimo tikslus;
- **Iniciatyvumas tobulinti savo mokymąsi:**
Klausia, prašo mokytojo pagalbos ➡ Prašo ne tik mokytojo, bet ir draugų pagalbos;
- **Mokymosi aplinkos valdymas:**
Tvarkingai laiko, susideda priemonės, jas randa, pasiima ➡ Produktyviai dirba, nesiblaško;
- **Nuostatų ir emocijų valdymas:**
Reguliuoja nuotaikas ➡ Reguliuoja staigias reakcijas, išsprendžia konfliktus su kitais;

Savo mokymosi apmąstymas ir vertinimas:

Vilniaus
universitetas

Išgirstas vaikų
balsas!

Mokymosi pažangos stebėjimas:

Pasako, ką padarė, atliko ➔ Svarsto, pasako, ką jau moka, ką sužinojo, kaip sužinojo;

Mokymosi ir pažangos vertinimas:

Keičia elgseną, kai nepavyksta [pyksta, šaukia] ➔ Ramiai svarsto, kas gerai pavyko, o kas nepasisekė;

Pasinaudojimas kitų atsiliepimais mokymosi pagerinimui:

Nusiteikia kitą kartą daryti kitaip ➔ Supranta, priima patarimus, apmąsto, ką ir kodėl keistų;

Kas padeda ugdytis MM gebėjimus:

Vilniaus
universitetas

- Supažindinti, paaiškinti ir **vartoti** MM gebėjimus apibūdinančias sąvokas:
man įdomu; aš galiu padaryti; aš jau moku; aš sužinojau; aš galiu paaiškinti, kaip; man pavyko, nes;
- Skatinti, kad vaikai **patys** stebėtų savo pažangą:
įvardytų ką, kaip, kodėl daro; klaustų; pasitartų tarpusavyje; prašytų pagalbos; padėtų vieni kitiems;
- Taikyti tam tikras **veiksmų rutinas**, kurios suprantamos vaikams:
*Prieš veiklą nuteikti pasikalbant, padainuojant, paklausant pasakos, muzikos;
Veiklos metu duoti vaikams atsakomybių [išdalinti / surinkti darbo lapus, reikiamas priemones, kt.];
Naudoti sutartinius ženklus pereinant nuo vienos prie kitos veiklos;*
- Taikyti įvairius įsivertinimo **būdus**:
Aptarti; pristatyti darbą; klijuoti „šypsenėles“; rinkti „sėkmės“ akmenėlius [atlikau užduotį iki galo; pristačiau darbą; paklausiau draugo patarimo; padėjau draugui ir pan.].

Turinys nuo ikimokyklinio iki pradinio ugdymo apima panašią tematiką:

- *savęs ir kitų supratimą;*
- *bendruomenės, valstybės, demokratijos vertybių supratimą;*
- *tautinės kultūros elementų pažinimą;*
- *gyvenamosios aplinkos, žmonių veiklos, gyvenimo būdo pažinimą;*
- *laiko tėkmės ir pokyčių supratimą;*

**Srities specifika – jaunesni
vaikai gali samprotauti
giliau nei vyresni!**

**Tai lemia šeimos
sociokultūrinis kontekstas**

Laiko tėkmės supratimas:

- **Laikas – [matematinis]:** laiko skaičiavimas ir jo trukmės orientacija:
Laikrodis: diena, naktis, para, valanda, minutė, sekundė; kalendorius: savaitė, mėnuo, metai; ilgai, trumpai, seniau, dabar, ateityje;
- **Laikas – [istorinis]:** patirtas, išgyventas laikas (praeitis):
  - *Laiko **sqvokų** supratimas ir taikymas; **Sekos** (chronologijos) supratimas; **Laiko juostos** taikymas; **Būdingų požymių** tyrinėjimas; Istorinių **laikotarpių** palyginimas.*

Istorinių temų mokymosi didaktinės kryptys:

Vilniaus
universitetas

Europoje nėra labai daug tyrimų apie istorijos mokymąsi.

Per pastaruosius 20 metų atliktų mokslo tyrimų analizė (Cosme J. Gomez Carrasco, Jorge Sáiz Serrano (2022)* parodė, kad dominuoja dvi istorijos mokymo didaktinės kryptys, tai:

- **istorinio mąstymo [gebėjimų] ugdymas** (būdingas anglakalbėms šalims, tyrėjai P.Seixas; S.Levesque ir kt.);
- **istorinės sąmonės ugdymas** (būdingas vokiečių filosofija (J. Rūseno filosofija apie kultūrinį sąmoningumą) besiremiantiems tyrėjams; tyrėjas A.Körber).

Iš čia ateina **skirtingos idėjos apie istorijos ugdymą**. Ir nėra tarp jų aiškaus sutarimo.

Istorinio mąstymo ugdymo kryptis:

Vilniaus
universitetas

- Istorijos temų mokymasis matomas daugiau kaip praktiškesnis, empiriškesnis mąstymo auginimas kartu su kognityvine raida (JK; Kanada; Australija; JAV; Nyderlandai):

Vaikai nuo mažens žino apie praeitį (pasakos, princesės, riteriai...);

Vaikų pažinimas yra perkonstruojamas, kai jie sužino kažką naujo (palaipsniui buitinis supratimas yra keičiamas moksliniu). „Avys juda daugumą apibrėžtoje teritorijoje, bet aviganis gali pakeisti jų maršrutą“ (Lee, Shemilt, 2003).

- Šie tyrimai kvestionavo (ginčijo) įprastą istorijos mokymo tikslą, nukreiptą į žinių įsiminimą, o kartu ir J.Piaget kognityvinės raidos teorijos teiginius apie samprotavimo gebėjimus, įmanomus tik nuo paauglystės (P.Lee, 2005; A.Chapman, 2011; P.Seixas ir Mortin, 2016;):

Daugelio tyrimų įrodyta, kad jaunesni vaikai gali samprotauti giliau nei vyresni (priklausomai nuo turimo sociokultūrinio patyrimo).

Istorinio mąstymo ugdymo kryptis:

Vilniaus
universitetas

- Teigiama, istorinį mąstymą ugdome nuo mažens kaip gebėjimą suprasti – kaip mes sužinome apie praeitį, kaip istorikai dirba su šaltiniais, kaip kuriamas istorinis pasakojimas... ir tai galima ugdyti nuo vaikystės.
- Tačiau svarbu, kad mokymosi medžiaga jiems būtų specialiai pritaikyta ir parengta (H. Cooper, 2005, 2011), kad per pamokas būtų nagrinėjami pirminiai šaltiniai (Gibson, Peck, 2022).

Šios idėjos įgyvendintos JK, Kanados, JAV, Australijos ugdymo programose apie 2015/2016 metus.

Istorinės sąmonės ugdymo kryptis:

Vilniaus
universitetas

- Istorijos temų mokymas traktuojamas kaip filosofinis istorinės kultūrinės atminties supratimas ir perėmimas, t.y. kaip suprantame ir traktuojame praeitį savo kultūroje.

Kažką panašaus veikia mūsų Istorinės atminties komisija Seime ...

- Tai gebėjimai, reikalingi šiandienos konteksto suvokimui, istorinių tekstų ir naratyvų nagrinėjimui. Kryptis formuluoja kompetencijų ugdymą, tokių kaip: istorinių klausimų kėlimas; istorijos metodologijos supratimas; praeities lyginimas su dabartimi. Svarbus dėmesys gebėjimui analizuoti, dekonstruoti istorinius naratyvus (pasakojimus).
- Akivaizdu, kad ši daugiau kultūrinė filosofinė kryptis reikalauja sudėtingo ir gilaus abstraktaus mąstymo ir nėra įmanoma jaunesniojo amžiaus mokiniams.
- Ši kryptis pasireiškia Vokietijoje (Körber, 2015; 2021) ir jos didaktinėmis tendencijomis sekančiomis šalimis (ja seka dauguma mūsų istorikų dalykininkų).

Istorinio samprotavimo modelis:

Vilniaus
universitetas

Šias dvi kryptis lyg bandė apjungti Nyderlandų mokslininkės Van Drie, van Boxtel, 2008, jos pasiūlė istorinio samprotavimo ugdymo schemą, derindamos tyrinėjimo gebėjimais grįsto samprotavimo auginimą. Tai:

- *gebėjimas kelti klausimus;*
- *gebėjimas rasti, nagrinėti ir suprasti žinias;*
- *gebėjimas argumentuoti praeities kontekstą, seką (chronologiją);*
- *gebėjimas vartoti istorijos turinio sąvokas ir antrines meta-sąvokas.*

Ši kryptis formuoja naują istorijos ugdymo tradiciją, peržengiant nuo seno įprastų žinių įsiminimu paremtų programų konstravimą.

Vaikai nuo 5 iki 7 metų:

Levstik ir Pappas (1987) įrodė, kad 5-7 metų vaikai naudoja **plačias laiko sąvokas**, tokias kaip „praeityje“ ir „seniai“ (Levstik, Pappas, 1987);

Barton ir Levstik (1996) nustatė, kad pagrindiniai skirtumai nuo 5 iki 7 metų buvo tarp „seniai“ ir „arčiau link dabar.“ Visgi, keletas 5-6 metų vaikų ir visi 7-mečiai – vartojo daugiau laiko sąvokų, t.y. „senesni“, „naujesni“ ir „tarp to ir ano“.

Harnet (1993) tyrime šio amžiaus vaikai vis dar daug spėliojo, kai bandė įvertinti nuotraukų kontekstą (kur senesni laikai).

Barton ir Levstik (1996) taip pat pastebėjo, kad šio amžiaus vaikai **retai vartojo ir dar nesuprato datų aritmetinės reikšmės**; visų pirma jie nesuprato, kad praeities datos yra mažesnės už dabartinę datą.

Praeities apibūdinimui vaikai dažnai naudoja iš **dabarties žinomus bruožus**, pvz., aptardami rikiavimo seką jie aiškino, kad ankstesnės nuotraukos yra senos (Barton & Levstik 1996).

Daugelis vaikų praeities nuotraukoms ir artefaktams naudojo tokius apibūdinimus, kaip „purvinas“ ir „dulkėtas“; Be to, juodai baltos nuotraukos juos klaidino, nes jiems atrodė senesnės (Harnett, 1993; Vella, 2001).

8–10 metų vaikai:

Levstik ir Pappas (1987) tyrimuose 8–10 metų vaikai toliau vartojo kategoriją „seniai“, bet jau **su papildomais patobulinimais**, pvz., „prieš gimimą“, „senovėje“. Bet jie naudojo daugiau laiko skirtumus nusakančių žodžių: „senesni“, „seni“, „tarp“ ir „arčiau prie dabar“.

Vaikų **žodynas buvo išplėstas** tokiomis sąvokomis kaip „senamadiškas“, „šiuolaikiškas“, „senovinis“, „kažkas iš BC“ ir kai vartojo laikotarpį konteksto apibūdinimą, sakė: „maždaug kai Kolumbas čia atvyko“ (Barton & Levstik 1996).

Harnett tyrimas (1993) parodė, kad 9-ių metų vaikai jau gana **patikimai kalbėjo apie metus**.

Tai atitinka Barton ir Levstik (1996) rezultatus, kurie apibūdino, jog **dauguma 9 metų amžiaus mokinių jau suprato datų matematinę reikšmę**. Tyrėjai padarė išvadą, kad 10-čiai naudojo istorinio konteksto žinias. Kad įvertintų laikotarpį taikė datas, paprastai susijusias su daiktais, populiariosios kultūros elementais, o ne periodizaciją, kurią taiko istorikai (Barton & Levstik 1996).

Istorinio laiko tėkmės supratimas:

Istorinio laiko supratimo plėtros modelis (De Groot-Reuvekamp, 2016; 2017) leidžia atpažinti, ugdyti ir įvertinti mokinių pasiekimus nuo 6 iki 12 metų.

Modelis pateikia 5 ugdymo tikslus:

- *Laiko sąvokų supratimas ir taikymas;*
- *Sekos (chronologijos) supratimas;*
- *Laiko juostos taikymas;*
- *Charakteringų požymių tyrinėjimas;*
- *Istorinių laikotarpių palyginimas;*

Istorinio laiko tėkmės supratimas

Kiekvieno tikslo įgyvendinimas per tris pasiekimų plėtros etapus:

- *A (Emergent) – supratimo atsiradimas (užuomazgos);*
- *B (Initial) – pirminis (atsirandantis) supratimas;*
- *C (Continued) – augantis (tęstinis) supratimas.*

Modelis grindžiamas principais, kad:

- **vaikų laiko žodynas auga** nuo plačių apibendrintų pasakymų („seniai“) iki konkretaus datavimo
- **vaikų supratimas apie raidą ir pokyčius auga** nuo konkrečių iki abstrakčių žinių (De Groot-Reuvekamp, 2017, p.41-42).

Olandų tyrimai (2017)

N - 1457 (723 mergaičių ir 734 berniukų)

de Groot-Reuvekamp, M. J. (2017). Timewise: Improving pupils' understanding of historical time in primary school //

https://pure.uva.nl/ws/files/19179461/Chapter_3.pdf

Vilniaus
universitetas

A lygis:

Daugiau nei $\frac{1}{2}$ 6-mečių ir $\frac{3}{4}$ 7-mečių **rikiuoja objekto pokyčių paveikslų sekas;**

Daugiau nei $\frac{1}{2}$ 6-mečių ir $\frac{2}{3}$ 7-mečių teisingai **įterpia du paveikslus paprastoje laiko juostoje** (labai seniai – seniai – ne taip seniai – dabar);

Pusė 6-mečių ir $\frac{3}{4}$ 7-mečių teisingai **nustatė konkrečių objektų laikotarpių savybes;**

Daugiau nei $\frac{1}{2}$ 6-7-mečių **nustatė praeities-dabarties skirtumus;**

6-7-mečiai **susiejo paveikslų sekas su laikmečių požymiais;** vyresni – tą atliko 90%;

Pusė 7-mečių žino, kad dabartinės bažnyčios yra iš „**viduramžių laikų**“;

6-7 metų mokiniai yra laiko besivystančio supratimo (užuomazgų) stadijoje A ir matyti pirminio B lygio pažinimo pradžia konkrečių požymių / bruožų atpažinime.

Olandų tyrimai (2017)

N - 1457 (723 mergaičių ir 734 berniukų)

de Groot-Reuvekamp, M. J. (2017). Timewise: Improving pupils' understanding of historical time in primary school //

https://pure.uva.nl/ws/files/19179461/Chapter_3.pdf

Vilniaus
universitetas

B lygis:

Apie $\frac{2}{3}$ 9-11-mečių; apie $\frac{1}{2}$ 8-mečių; mažiau nei $\frac{1}{2}$ 7-mečių; mažiau nei $\frac{1}{4}$ 6-mečių taikė mūsų eros datas (AD) susiedami jas su laiko seka (kuris jauniausias, kuris seniausias asmuo);

Įvykių ir situacijų paveikslų įdėjimas į laiko juostą sunkiai sekėsi visiems 8-11 mečiams. Net mažiau nei $\frac{1}{2}$ 11-mečių tą padarė. To reikia specialiai mokytis.

Virš $\frac{1}{2}$ 8-11-mečių nustatė gyvenimo būdo pokyčių požymius medžiotojų ir ūkininkų laikais, techninius pokyčius pramonės eros laikais. Socialinius dalykus įžvelgė sunkiau.

7-8 metų – besivystančio supratimo etape A ir nedidelė dalis pirminio supratimo B startuoja kai klausimai susiję su sekos nustatymu (rikiavimu) ir konkrečių požymių atpažinimu.

8-9 metų vaikai yra pirminio istorinio laiko supratimo etape B.

Olandų tyrimai (2017)

N - 1457 (723 mergaičių ir 734 berniukų)

de Groot-Reuvekamp, M. J. (2017). Timewise: Improving pupils' understanding of historical time in primary school //

https://pure.uva.nl/ws/files/19179461/Chapter_3.pdf

Vilniaus
universitetas

C lygis:

1/2 8-mečių; daugiau nei 1/2 9-mečių; 3/4 10-11-mečių **suprato**, ką reiškia „pr Kr“ (BC).

Amžiaus sąvoka buvo sudėtinga visiems 8-10 –mečiams.

Istorinių **epochų seką** teisingai rikiavo daugiau nei 1/2 8-mečių; daugiau nei 80 proc 11-mečių.

9-12 metų vaikai **turi B lygio pirminį laiko supratimą** visais tikslais.

11-12 metų pradėjo plėtoti **tęstinį/nuolatinį istorinio laiko supratimą C**. Ir vėl rezultatai aukštesni tiems elementams, kurie buvo konkretesni (B ir C etapuose nustatant požymius).

Laiko sąvokų supratimas

Vilniaus
universitetas

Lietuvoje buvo ištirta 555 ketvirtokų. Net 76,8 % jų nurodė duotų teiginių erą, 52,8 % – amžių, o 29,2 % teigė, kad riteris gyveno *viduramžiais* (Žemgulienė, 2017).

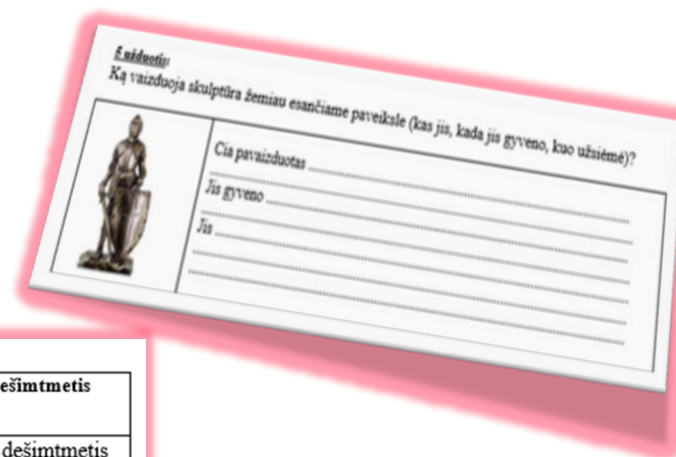
Bet daugelis nežinojo, kas yra dešimtmetis!

A. Kiek laiko turi praėti, kad istorikas sakytų - „praėjo vienas amžius“ ?

- A – 50 metų
- B – 100 metų**
- C – 10 metų
- D – 1000 metų

B. Nurodyk pateiktų istorinių įvykių laikmetį:

Įvykis	Era prieš Kristų arba po Kristaus	Amžius	Dešimtmetis
Pirmoji lietuviška knyga – M. Mažvydo „Katekizmas“ (1547)	po Kristaus	XVI a.	5 dešimtmetis
Pirmosios olimpinės žaidynės (776 pr. Kr.)	Pr. Kristų	VIII a.	8 dešimtmetis
Pirmasis Lietuvos vardo paminėjimas rašytiniame šaltinyje (1009)	Po Kristaus	XI a.	1 dešimtmetis
Lietuvių lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno skrydis per Atlantą (1933)	Po Kristaus	XX a.	4 dešimtmetis
Lietuvos valstybės susikūrimas (1253)	Po Kristaus	XIII a.	6 dešimtmetis
Žalgirio mūšis (1410)	Po Kristaus	XV a.	1 dešimtmetis

Žemgulienė, Aušra (2017). 4 klasės mokinių istorinio laiko tėkmės supratimas: pasaulio pažinimo programos atnaujinimo gairės = 4th formers' understanding of chronological time: guidelines for renewal of the social sciences programme. / Mokslu grįsto švietimo link: recenzuotų mokslo straipsnių rinkinys. Vilnius: LEU leidykla. P. 382-437. [Tarptautinis recenzuojamas mokslo leidinys]. Internetė: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:24426715/datastreams/MAIN/content>

Laiko sąvokų taikymas

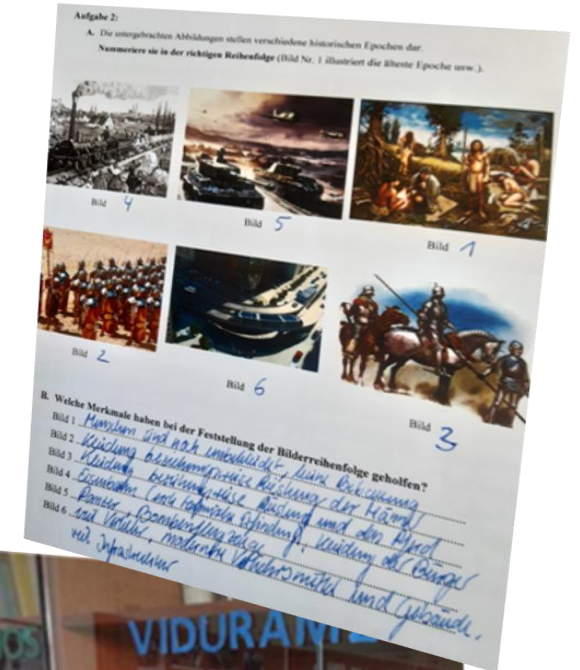
- Vaikai laiko sąvokas paprastai išreiškia „etiketės klijavimu“ arba datavimu (Hoodles, 2002; Cooper, 2002; Wilshut, 2010; De Groot Reuvekamp, 2017).
- Lietuvos tyrimai įrodė, kad 9-mečiai taikė mokslinius laikotarpių apibūdinimus - *akmens amžiaus žmogus, romėnų karys* (Žemgulienė, Balcevič, 2017, p. 154-155).
- Taigi, jie taikė laikotarpių „etiketes,“ o kai kurie vartojo mokslines sąvokas. Tai atitinka modelio B (Initial) ir dalinai C (Continued) lygmenis.
- Senojoje programoje šių gebėjimų kaip mokymo/si pasiekimų nebuvo.

Sekos (chronologijos) supratimas

Vilniaus
universitetas

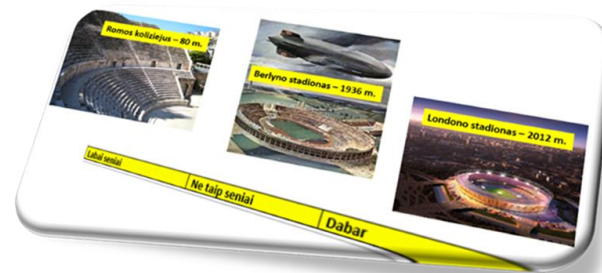
- Senoji programa nekėlė sekos supratimo, rikiavimo kaip mokymosi lūkesčių, siekta tik grupavimo „seniau – dabar“ principu.
- Tyrimais įrodyta, kad tai per žemas lūkestis 3-4 klasių mokiniams, nes jau 6-7 metų vaikai grupuoja *seniau-dabar*, o vyresni rikiuoja kelių laikotarpių objektus (Barton, Levstik, 1996; Davson, 2007).
- Lietuvos tyrimų duomenys taip pat įrodė, kad kario paveikslus tinkamai išrikiavo 59,1 % ketvirtokų, kurių to net nemokė pagal senąją programą (Žemgulienė, 2017, p. 429).

Laiko juostos taikymas

Vilniaus
universitetas

- Senoji programa nesiekė ugdyti laiko juostos taikymo gebėjimų.
- Reikalavimas išvardyti laikotarpius bet kokia seka daugiau panašus į įsiminimo lūkestį.
- Sekant tyrimų išvadamis, abiejų koncentrų mokiniai galėtų išvystyti šiuos gebėjimus, jeigu tik būtų to mokomi (De Groot Reuvekamp, 2017, p. 52-53).
- Lietuvoje tokių veiklų buvo, bet tyrimų atsirado tik 2024 metais (1).

Būdingų požymių nustatymas

Vilniaus
universitetas

- Požymių nustatymo gebėjimus senoji programa ugdė maždaug A (Emergence) ir B (Initial) lygiais.
- Praeitis vadinta „**senovės**“ ir „**vėlesnių laikų**“ terminais, kas netinka mokant laiko supratimo (Stow, Haydn, 2000; Hoodkinson, 2003; 2004; Wilshut, 2010).
- Tyrimai įrodo, kad pradinių klasių mokiniai pastebi **daiktų pokyčius, technologinę pažangą** (Wilshut, 2010), bet konteksto požymius jie paprastai nurodo remdamiesi duota medžiaga, o ne laikotarpio apmąstymu (Van Drie, Van Boxtel, 2008).
- Lietuvos mokiniams taip pat **geriau sekėsi rikiuoti**, nei paaiškinti kodėl taip padarė (Žemgulienė, 2017; Žemgulienė, Balcevič, 2017), nes jie to ir nesimokė.

Istorinių laikotarpių palyginimas

Vilniaus
universitetas

- Istorinių laikotarpių ugdymas senojoje programoje atitiko A (Emergent) ir B (Initial) lygmenis.
- Visgi, antrame konkrečiu buvo numatytas **lyginimas seniau-dabar principu** – aiškiai per žemas pasiekimas, nes tą daro 6-7 metų vaikai (Hoodles, 2002).
- Socialinės aplinkos įvertinimo lūkestis, priešingai, rodo per aukštą pasiekimų lūkestį pirmame konkrečiu, nes socialinius pokyčius jaunesni vaikai supranta sunkiau (De Groot Reuvekamp, 2017, p. 50).
- Tiesa, 58,6 % Lietuvos ketvirtokų tinkamai susiejo slaptą mokymą su carinės Rusijos okupacija (Žemgulienė, 2017, p. 431). Bet tai tikrai per sudėtinga antrojam.

Naujoji programa apibendrinus:

- Bando atsižvelgti ir atliepti naujausių tyrimų ir šiuolaikinio didaktikos požiūrio tendencijas.
- Atskirtos gamtos ir visuomeninio ugdymo sritys, papildyti mokymosi lūkesčiai, bet pamokų skaičius paliktas tas pats.
- Programa dar daugiau išplėsta (socialinio-emocinio ugdymo, patyčių, saugaus interneto naudojimo temos; finansų, ekonomikos ir kt. temos).
- Trūksta laiko žinias įsisavinti, prisiminti, pakartoti.
- Mokytojų kompetencijos? Mokymai: ar buvo? Kiek naudingi?

Mokytojas kaip mokymosi sąlygų kūrėjas

Vilniaus
universitetas

Mokytis išmokstama kai:

- įveiklinama vaiko darbinė atmintis (įsimink, pagalvok);
- nuslopinami impulsai (palauk, apmąstyk, tada veik);
- Ugdomas kognityvinis lankstumas (keičiamos taisyklės, kad prisitaikytume prie naujų aplinkybių; keičiame elgesį kai nepavyksta).

Emocinis saugumas – kognityvinio ugdymo prielaida. Kad mokymasis nekeltų streso:

- Remkimės patirtimi ir leiskime išsiskyti, paspėlioti;
- Faktų įsiminimui naudokime įvairius pojūčius: vaizdo, garso, judesio, dramos intarpus;
- Nekritikuokime, nebarkime suklydus, nepavykus;
- Leiskime pasitarti, pagalvoti, pataisyti užduotis.

**Vilnius
universitetas**

KONTAKTAI

Aušra Žemgulienė

ausra.zemguliene@fsf.vu.lt